

ታህሳስ 25 ቀን 2009 ዓ.ም

ዳኞች፡- አልማው ወሌ

ሙስጠፋ አህመድ

አብርሃ መሰለ

አብዬ ካሳሁን

እትመት አሰፋ

አመልካች፡- ወ/ሮ ተክኦ ሐጎስ አልቀረቡም

ተጠሪ፡- አቶ ፀጋዬ ገ/ዓዲቅ ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳይ የቀረበው አመልካች የስር ፍርድ ቤቶች የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ እንዲታረምልኝ በማለት ያቀረቡትን የሰበር አቤቱታ አጣርቶ ለመወሰን ነው። ክርክሩ በመጀመሪያ የታየው በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ነው። በመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት አመልካች ከሳሽ ተጠሪ ደግሞ ተከሳሽ ነበሩ።አመልካች ያቀረቡት አቤቱታ ከተጠሪ ጋር በጋብቻ ወቅት ያፈራናቸው የማይንቀሳቀስ የጋራ ንብረቶች በን/ስ/ላ/ክ/ክ ቀበሌ 09/14 የቤት ቁጥር 889፤890 እና 936 በተጠሪ ስም ተመዝግቦ የሚገኘው ቅድስት ማሪያም ከፍተኛ ክሊኒክ የንግድ ድርጅት ከአቤቱ በተጠሪ ስም በአዲግራት ከተማ ቀበሌ 05 የቤት ቁጥር 461 የሆነ መኖሪያ ቤት፤በቂርቆስ ክ/ከተማ ወረዳ 5 ቤት ቁጥር 081 በተጠሪ ስም የተመዘገበ የጎማና ባሌስትራ የንግድ ድርጅት እና ልደታ ክ/ከተማ ወረዳ የቤት ቁጥር 1035 በተጠሪ ስም የተመዘገበ የንግድ ድርጅት፤በተጠሪ ስም የተመዘገቡ የተለያዩ መኪኖች፤የአክሲዮን ድርሻ በፋርማ ትሬዲንግ ኃ/የተ/የግ/ ማህበር በአመልካችና ተጠሪ ስም ተመዝግቦ የሚገኝ ደርሻ እናበአሉላ አባነጋ ማህበር ውስጥ በተጠሪ የተከፈለን ገንዘብ፤ ከን/ስ/ላ/ክ/ከተማ፤ቂርቆስና ልደታ የሚገኙ ድርጅቶች የተገኘው ገቢ አመልካች ከቤት ከወጡበት ከየካቲት ወር 2005 ዓ.ም ጀምሮ የተሰበሰቡ ገቢዎች፤በዳሽን እና ህብረት ባንክ የተቀመጠ ገንዘብ እነዚህ የተዘረዘሩት የጋራ ሀብቶችን ተጠሪ እንዲያከፍሉኝ ይወሰኛልኝ በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል።

በተጠሪ በኩል የተሰጠ መልስ ከድርጅቶቹ የሚፈለግ እዳ አለ፤ እንዲሁም አመልካች ልጆቻችንን ስንድርና ለንግድ ስራ የሚሆን ገንዘብ ተበደር ብላኝ በጠቅላላው ብር 3,880,000/ ሶስት ሚሊዮን ስምንት መቶ ሰማንያ ሺህ ብር/ ተብድራያለሁ፤ በመሆኑም አመልካችና ተጠሪ ለዚህ ገንዘብ ባለእዳዎች ስለሆንን በቅድሚያ ይህ ገንዘብ እንዲከፈል ሲሉ ተከራክረዋል። በሌላ በኩል ተጠሪ ህዳር 24 ቀን 2006 ዓ.ም የተጻፈ የተከላሽ ከላሽነት ክስ በን/ስ/ላ/ክ/ክ ወረዳ 1 በካርታ ቁጥር ሊዝ-እጣ-408-93-24552/01 የሆነው አቶ ተከስተ ጸጋዬ ለአመልካች በውልና ማስረጃ ምዝገባ ጽ/ቤት በተፈፀመ ስጦታ ውል በስጦታ የተላለፈላቸው ቤት እና የቤት ቁጥቶች የጋራ ሀብት ይባላል፤ የሚል ክስ አቅርቦዋል። አመልካቸውም ለተከላሽ ከላሽነት ክስ ታህሳስ 11 ቀን 2006 ዓ.ም የተጻፈ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያና የመከላከያ መልስ አቅርቦዋል።

ጉዳዩን በመጀመሪያ የተመለከተው ፍርድ ቤትም የአመልካች ክርክር ከሰማና ማስረጃ ከመዘነ በኋላ አመልካች ያቀረቡትን መቃወሚያ በማለፍ በፍሬ ነገሩም ላይ በን/ስ/ላ/ክ/ክ ቀበሌ 09/14 የቤት ቁጥር 889፤890 እና 936 በተጠሪ ስም ተመዝግቦ የሚገኘው ቅድስት ማሪያም ክፍተት ክሊኒክ በውስጡ የሚገኙና በቪርቫል ተቆጥሮ በዝርዝር ከተከበሩ እቃዎች ጭምር፤ በአዲግራት ከተማ ቀበሌ 05 የቤት ቁጥር 461 የሆነ መኖሪያ ቤት፤ በቂርቆስ ክ/ከተማ ወረዳ 5 ቤት ቁጥር 081 የጎማና ባሌስትራ የንግድ ድርጅት፤ ሶስት መኪኖች መኖራቸው የተረጋገጡትን ኮድ 3-1160 አ/አ የሆነ አንቡላስ፤ ኮድ 2-15532 ኢ.አ እና ኮድ 3-11628 ኢ.ት ተሳቢ የጋራ ስለሆኑ ከተሰማሙ በአይነት እኩል እንዲካፈሉ ወይም አንዱ ለሌላው ግምቱን በመክፈል እንዲያስቀር ወይም በዚህ ካልተሰማሙ ንብረቱ በሀራጅ ተሸጦ ገንዘቡን እኩል እንዲካፈሉት ተወስኗል።

ልደታ ክ/ከተማ ወረዳ የቤት ቁጥር 1035 በተጠሪ ስም የተመዘገበ የንግድ ድርጅት በተመለከተ የመንግስት ወይም ቀበሌ ቤትን በተመለከተ ባካራያቸው ቀበሌ ወይም መንግስት በሚያስተዳድረው የአስተዳደር ደንብ መሰረት አስተዳዳሪዎ መፍትሄ እና ምላሽ በዚያው ጠይቆ ከማረጋገጥ ባለፈ ፍርድ ቤቱ ለድርጅት ስራ የተከራዩትን የመንግስት ቤት የጋራ ንብረት ነው ብሎ በትዳር እንደተፈራ ንብረት ይከፋፈሉ በሚል ውሳኔ ውስጥ አይገባም በማለት ባለመቀበል ወስኖ አልፎታል። ፋርማ ትራዲንግ ሊንክ ኃ/የተ/የግ/ማህበር የባላና ሚስት የጋራ ድርሻ መኖሩ የታመነ ቢሆንም ክፍፍሉን በተመለከተ በንግድ ህግ መሰረት የሚፈርስና ሂሳብ የሚጣራ ካልሆነ በቀር እንደሌላው የባልና ሚስት ንብረት ክፍፍሉ የሚወሰንበት የህግ አግባብ አይኖርም ሲል ውሳኔ ሰጥቶታል። በአሉላ አባነጋ ማህበር ድርሻ እንዲከፈል ያቀረቡት ጥያቄ በማስረጃ ያልደገፈ እና በተጠሪ ስም በራሱ ተክል ማህበር ድርሻ መኖሩ ያልተረጋገጠ ነው በማለት ባለመቀበል አልፎታል፤ ህብረት ባንክ አ/ማ ጎፋ ቅርንጫፍ መኖሩን የተረጋገጠው ብር 402.30 እኩል እንዲካፈሉ፤ ከአራቱ የንግድ ዘርፍ ክሊኒክ፤ ከጎማ መሸጫ፤ ከፔንሽዬንና ትራንስፖርት ከተሰበሰበው ገቢ ብር 293,985.60 የዚህ ግማሹ ተጠሪ ለአመልካች ብር 146,992.80 እንዲከፍላቸው

ተወስኗል። በሲ.ፒ.ኤ ቁጥር 942560 በሆነው ለገቢዎች እና ጉምሩክ መክፈሉን የተረጋገጠው ብር 206,441.43 አመልካች ለተጠሪ ከተክፈለው ብር 103,220.71 ሊጋሩ እና ሊከፍሉ ይገባል በማለት ወስኗል። በሌላ በኩል በተጠሪ ክስ የቀረበበት በሁለት ፎቅ መኖሪያ ቤት አመልካች በስጦታ የተሰጠኝ የግል ንብረት በማለት ያቀረቡት ክርክር ውድቅ በማድረግ የባልና ሚስት የጋራ ንብረት በመሆኑ እንዲሁም የቤት ቁሳቁሶች በተመለከተ ድሬሲንግ ቴብል፣ አልጋ የሸሚዝ ማስቀመጫ፣ ኮሚዶኖ፣ የጫማ መደራደሪያ፣ ሁለት ቁም ሳጥን የሳሎንና የኪችን እቃዎችን፣ 6 አልጋዎችን ፣ 2 ትላልቅ ፍሪጆችን፣ እንደ ቋሚ ፊሪጅ፣ እንደ ቡታ ጋዝ ምድጃ፣ የሳሎን የሌዘር ሰፋ እና ትልቅ ቴሌቪዥን የባልና ሚስት የጋራ ንብረታቸው ነው በማለት ከተስማሙ በአይነት እኩል እንዲካፈሉ ወይም አንዱ ለሌላው ግምቱን በመክፈል እንዲያስቀር ወይም በዚህ ካልተስማሙ ንብረቱ በሀራጅ ተሸጦ ገንዘቡን እኩል እንዲካፈሉት ሲል ውሳኔ ሰጥቷል።

በተሰጠው ውሳኔ ላይ አመልካች ይግባኝ ያቀረቡ ቢሆንም ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የገቢዎች እና ጉምሩክ ባለስልጣን በሰጠው ማስረጃ ላይ የስር ፍርድ ቤት ሒሳቡን ሲሰራ በፈጸመው ስህተት ላይ የቀረበውን ቅሬታ ላይ የተመለከተውን ነጥብ ብቻ በማሻሻል ሌላው የስር ፍርድ ቤት ውሳኔ ክፍል በማፅናት ወስኗል።

የሰበር አቤቱታው የቀረበውም ይህንኑ የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው። አመልካች ነሐሴ 11 ቀን 2007 ዓ.ም በፃፉት አቤቱታ በስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስሕተት ተፈጽሟል የሚሉባቸውን ምክንያቶችን ዘርዘረው አቅርቦዋል። የአመልካች የሰበር አቤቱታ ተመርምሮ በልደታ ክ/ከተማ ወረዳ 7 የቤት ቁጥር 1035 በተጠሪ ስም ተመዝግቦ የሚገኝ ድርጅት ቤቱ የቀበሌ ስለሆነ የጋራ አይደለም በማለት የተሰጠው ውሳኔ ጉዳዩ በቤት ነው መታየት ያለበት ወይስ በድርጅት በድርጅቱ ውስጥ ያለው ንብረት ሳይወሰን መታለፉ አግባብነት በሰበር ችሎቱ ሊታይ ይገባዋል በመባሉ ተጠሪ መልስ እንዲሰጡበት በታዘዘው መሰረት መጋቢት 1 ቀን 2008 ዓ.ም የተፃፈ መልስ አቅርቦዋል። አመልካችም አቤቱታቸውን በማጠናከር የመልስ መልስ በማቅረብ ተከራክረዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ ባጭሩ ከላይ እንደተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኝን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው የሕግ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን ለሰበር ችሎቱ ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንፃር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል።

እንደመረመርነውም የአመልካች ጥያቄ በልደታ ክ/ከተማ የቤት ቁጥር 1035 የሆነ ንግድ ድርጅት ያለ መሆንና በትዳር ዘመን የተፈራ መሆኑ ያልተካደ በንግድ ህጉ መሰረት የንግድ ድርጅት/መደብር/ ከንግድ ቤቱ ተለይቶ የሚታወቅና ይህ የጋራ ሀብት የሆነው የንግድ ድርጅት ክፍፍል እንዳይፈፀምበት የሚከለክል ህግ ሳይኖር ክፍፍል ሊፈፀምበት አይችልም በማለት

የሰጠው ውሳኔ ያላግባብ ስለሆነ ሊታረም ይገባል የሚል ሲሆን በተጠሪ በኩል ደግሞ የንግድ ቤት ቁጥር 1035 የሆነው የንግድ ድርጅት እንደመሆኑ መጠን ክፍፍል የሚፈጸምበት ሆኖ ክፍፍል ከመፈጸሙ በፊት ድርጅቱ የግብር ዕዳ ያለበት በመሆኑ ይህ የግብር ዕዳ በቅድሚያ ሊከፈል ይገባል። ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ ከመንግስት በኪራይ የተገኘው ቤት የጋራ ንብረት ነው ብሎ መጠየቁ አግባብነት የለውም፤ የንግድ ቤቱ አስመልክቶ የስር ፍርድ ቤቶች የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያልተፈጸመበት ስለሆነ ሊፀና ይገባል በማለት ተከራክሯል።

ከክርክሩ ሂደትና በአመልካች ከቀረበው ክስ ይዘት መገንዘብ የተቻለው በልደታ ክ/ከተማ የሚገኘው የንግድ ድርጅት የጋራ ንብረት ተብሎ ክፍፍል እንዲደረግ እንጂ የመንግስት ቤት የሆነው የንግድ ቤቱ አይደለም። በተጠሪ በኩልም መልስ ሲሰጡ ድርጅቱ መኖሩን አልተካደም። በንግድ ቤቱ የጋራ ንብረት ተብሎ ክፍፍል እንዲደረግ የቀረበበት ጥያቄ ተደርጎ በተጠሪ በዚህ ችሎት ያቀረቡት መልስ ተቀባይነት የለውም። አመልካች በጋራ ንብረትነት ፍርድ ቤቱ እንዲያካፍላቸው የጠየቁት በልደታ ክ/ከተማ የቤት ቁጥር 1035 ያለውን የንግድ ድርጅት ንግድ ህግ ቁጥር 124 በሚደነግገው መሰረት በንግድድርጅትነቱ መጠሪያና በውሰጡ የሚገኘው የንግድ ማካሄጃ ዕቃ የሚመለከት ሆኖ እያለ እንደ ባልና ሚስት የጋራ ንብረት በፍርድ ቤት ውሳኔ የሚሰጠው አይደለም በማለት መወሰኑ አግባብነት ያለው ሆኖ አልተገኘም። ከንግድ ህግ ቁጥር 127 ድንጋጌ መረዳት እንደሚቻለው የአንድ ንግድ ድርጅት መሰረታዊ አካል የንግድ ድርጅቱ መልካም ዝና፤ ስም፤ በደንበኞች የተለመደ መሆኑ ሲሆን ከዚህ በተጨማሪ ሌሎች ነገሮች አካትቶ የሚይዝ ነው። ከዚህ ውስጥ ንግዱ የሚከናወንበትን ክፍል የመከራየት መብት የንግድ ድርጅት አንደኛው ክፍል እንደሆነ ይህ ሰበር ችሎት በተመሳሳይ ጉዳይ የን/ሕ/ቁጥር 127 ድንጋጌ ይዘቱና መንፈሱ ይህ ስለመሆኑ በአዋጅ ቁጥር 454/1997 አንቀጽ 2/1/ መሰረት በየትኛውም እርከን የሚገኝ ፍርድ ቤት የሚያስገድድ የሕግ ትርጉም በሰ/መ/ቁጥር 33760፣ 33954 እና በሌሎች በርካታ መዛግብት የሰጠበት ጉዳይ ነው።

በመሆኑም የድርጅቱን መልካም ስም፤ የመከራየት መብትና በቤቱ ውስጥ የሚገኘው የንግድ ዕቃ የጋራ መሆኑ በተጠሪ ሳይካድ የመንግስት ወይም ቀበሌ ቤትን በተመለከተ ባካራያቸው ቀበሌ ወይም መንግስት በሚያስተዳድረው የአስተዳደር ደንብ መሰረት አስተዳዳሪዎቹ መፍትሄ እና ምላሽ በዚያው ጠይቆ ከማረጋገጥ ባለፈ በፍርድ ቤት ክፍፍል እንዲደረግ ውሳኔ ሊሰጥበት አይቻልም በማለት በስር ፍርድ ቤቶች የተሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ያለበት ሆኖ ተገኝቷል። ስለሆነም ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሳ ኔ

1. የፌዴራል የመጀመሪያ ፍርድ ቤት በመ/ቁ.76838 ሐምሌ 28ቀን 2006 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ እና የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ. 157144 ሰኔ24 ቀን 2007 ዓ.ም የተሰጠ ውሳኔበፍ/ብ/ስ/ስ/ሕ/ቁ.348/1/ መሰረት ተሻሽሏል።
2. በስር ፍርድ ቤቶች በልደታ ክ/ከተማ ወረዳ የቤት ቁጥር 1035 በተጠሪ ስም የተመዘገበ የንግድ ድርጅት የመንግስት ንግድ ቤት ስለሆነ በሚያስተዳድረው አካል የሚታይ ነው በማለት የተሰጠ ውሳኔ ክፍል ተሸሯል።
3. አመልካችና ተጠሪ በልደታ ክ/ከተማ ወረዳ የቤት ቁጥር 1035 በተጠሪ ስም የተመዘገበ የንግድ ድርጅትን በንግድ ቤቱ የመከራየት መብት ጭምር የጋራ ሀብት ነው ብለናል።
4. በሌሎች ጉዳዮች የስር ፍርድ ቤቶች የሰጡት ውሳኔዎች እንደፀኑ ናቸው።
5. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በልደታ ክ/ከተማ ወረዳ የቤት ቁጥር 1035 በተጠሪ ስም የተመዘገበ የንግድ ድርጅት ውስጥ የሚገኙ ዕቃዎች ተገቢውን ማጣራት ካደረገ በኋላ ዕቃዎቹእንዲሁም የንግድ ድርጅቱ ግምት የመከራየት መብትን ጨምሮ ክፍፍል በተመለከተ ውሳኔ እንዲሰጥበት በፍ/ብ/ስ/ስ/ህ/ቁ.343/1/ መሰረትተመልሶለታል።
6. በዚህ ችሎት ለተደረገው ወጭ እና ኪሳራ የግራ ቀኝን ተከራካሪ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ።
መዘገቡ ተዘግተዋል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።